

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо
вдосконалення його окремих положень про кримінальні правопорушення
проти громадського порядку та моральності»
*(реєстр. № 12191 від 11.11.2024 р.)**

***Анотація.** В Інформаційній довідці розглядаються питання удосконалення підстав відповідальності за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів у контексті проекту Закону (реєстр. № 12191 від 11.11.2024 року) (далі – законопроект).*

Аналізується відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про кримінальну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері захисту громадського порядку та моральності.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, правопорушення проти моральності, предмети порнографічного характеру, неповнолітні, декриміналізація.*

Вступна частина.

Суспільна небезпечність злочинів проти моральності полягає в деформації духовно-етичних цінностей суспільства, насадженні бездуховності, деградації особистості, що знижує загальний рівень культури суспільства; негативному впливі на свідомість особи, її психофізіологічний стан, пробудженні низьких інстинктів і нахилів; порушенні повноцінного процесу формування дітей, негативному впливі на моральний, фізичний, психічний розвиток та виховання неповнолітніх; створенні умов для вчинення інших, більш небезпечних злочинів, кримінальна відповідальність за які передбачена нормами Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Законопроект розроблено з метою посилення захисту малолітніх та неповнолітніх осіб у випадках збуту серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру та примушування їх до участі у створенні предметів порнографічного характеру, а також удосконалення окремих положень КК України, що стосуються виготовлення предметів порнографічного характеру та їх збуту серед повнолітніх осіб.

Основна частина.

Визнаючи необхідність удосконалення правових підстав кримінальної відповідальності за правопорушення проти громадського порядку та моральності, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Пропонована проектом редакція частини першої статті 301 КК України щодо декриміналізації ввезення, зберігання, перевезення, виготовлення,

пересилання чи іншого переміщення, а також збуту і розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру повнолітнім особам потребує належного обґрунтування.

Декриміналізація як напрямок кримінально-правової політики полягає у виявленні передбачених кримінальним законом форм індивідуальної поведінки, які не є суспільно небезпечними, визнанні недопустимості, неможливості й недоцільності їх подальшої кримінально-правової заборони. Способом декриміналізації злочинів є віднесення раніше злочинного діяння до категорії правомірних, або до правопорушень іншого виду (наприклад, адміністративних, дисциплінарних проступків).

У науці кримінального права визначальною підставою декриміналізації діянь є їх нездатність заподіювати істотну шкоду об'єктам кримінально-правової охорони.

Отже, підставами декриміналізації є явища або соціальні процеси, які призводять до необхідності звуження меж кримінально-правової заборони, що може виражатися у визнанні неефективності чи непотрібності в певних умовах конкретної кримінально-правової норми, або в необхідності її зміни з метою виведення за межі кримінальної відповідальності та караності певного кола діянь та суспільних відносин.

Об'єктивна неможливість чи недоцільність протидії певним суспільно-небезпечним діянням за допомогою інструментів кримінального права передбачає перевірку здатності альтернативних засобів запобігання шкоди суспільним відносинам, які охороняються кримінальним правом; оцінку соціальних витрат – як кримінально-правових, так і альтернативних.

У пояснювальній записці відсутній аналіз статистичних даних щодо практики застосування статті 301 КК України, у тому числі судової практики застосування покарання до осіб, засуджених за ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушування до участі в їх створенні.

Прогноз соціально-економічних та інших наслідків законодавчих змін не містить аргументів щодо втрати суспільної небезпечності діяннями, передбаченими статтею 301 КК України щодо повнолітніх осіб, та доцільності їх декриміналізації. Адже скасування кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані зі створенням та розповсюдженням порнографії для повнолітніх на території України, потребуватиме регламентації певних правил, необхідних для мінімізації ризиків, пов'язаних із виробництвом та обігом такої «продукції», та вироблення державної політики у відповідній сфері.

З огляду на вимоги законотворчості зміна норм кримінального закону щодо посилення відповідальності має здійснюватися за принципом крайньої необхідності (коли без цього дійсно не можна обійтися) і обґрунтованості (на основі аналізу статистичних даних поширення правопорушення,

кримінологічної характеристики злочинності певного виду, аналізу ефективності покарань тощо).

Наведені в пояснювальній записці твердження на кшталт: «зважаючи на осучаснення відносин у сфері виготовлення, розповсюдження або збуту предметів порнографічного характеру серед повнолітніх осіб та відсутність кримінальної відповідальності за такі діяння у деяких зарубіжних країнах, декриміналізація цих відносин сприятиме захисту прав та свобод особи, забезпечить реалізацію конституційного права щодо невтручання в її особисте життя та позитивно вплине на євроінтеграційні процеси України»¹ – не можуть вважатися достатніми аргументами необхідності пропонованих змін та засвідчують хибне уявлення суб'єкта законодавчої ініціативи про критерії декриміналізації діянь, мету кримінального покарання, а також їх співвідношення з базовими напрямками протидії злочинності.

З аналогічних міркувань, викликає сумнів доцільність декриміналізації передбаченого частиною першою статті 301 КК України примушування повнолітньої особи до участі у створенні порнографічних предметів.

Окремого, детального обґрунтування потребує пропозиція щодо виокремлення з частини першої статті 301 КК України діяння у виді «примушування до участі у створенні» предметів порнографічного характеру та його регламентації в окремих частинах цієї ж норми з диференціацією потерпілих (частина четверта – «примушування неповнолітньої особи», частина п'ята – «примушування малолітньої особи»).

Пропонована редакція частин першої, другої та третьої статті 301 КК України суперечить принципам справедливості та диференціації кримінальної відповідальності, що передбачають адекватність санкцій характерові й ступеню суспільної небезпеки правопорушення, їх узгодженість одна з одною, та потребує узгодження з положеннями статті 12 КК України в частині класифікації кримінальних правопорушень.

Законопроект не позбавлений положень, які негативно впливатимуть на правильність кримінально-правової кваліфікації суспільно-небезпечних діянь, передбачених статтею 301 КК України.

Зокрема, використання у частині першій статті 301 КК України слова «неповнолітнім» свідчить про наявність обов'язкової об'єктивної ознаки складу правопорушення – двох і більше неповнолітніх потерпілих.

У частині третій статті 301 КК України має місце використання непритаманної кримінальному закону терміносистеми «у відношенні малолітньої особи» замість традиційної «щодо особи» (наприклад, у частині другій статті 156 КК України, частині третій статті 156-1 КК України).

Висновки. Удосконалення правового регулювання окремих положень кримінального закону України, що стосуються ввезення, виготовлення, збуту і розповсюдження предметів порнографічного характеру, потребує узгодження з

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін Кримінального кодексу України щодо вдосконалення його окремих положень про кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності» (реєстр. № 12191 від 11.11.2024 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/5a1fcfa5-c658-432b-abbef4ebea1bf63>

вимогами законотворчості в кримінально-правовій сфері щодо підстав декриміналізації суспільно-небезпечних діянь.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*